

موصل در اشغال

دست نوشته های یک شهروند موصلی

۲۰۰۳ - ۲۰۱۴

تألیف و ترجمه:

حمیدرضا اسلامی - احمد زارعان

سرشناسه	: موصلی، ذنون
عنوان قراردادی	: الموصل بین احتلالین. فارسی
عنوان و نام پدیدآور	: موصل در اشغال: دست‌نوشته‌های یک شهروند موصلی ۲۰۱۴-۲۰۰۳ / نویسنده ذنون بن الموصلی؛ ترجمه حمیدرضا اسلامی، احمد زارعان.
مشخصات نشر	: اصفهان: نخبگان شهر اندیشه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۴۰ص. : جدول، نقشه (رنگی).
شابک	: 978-622-99034-8-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: داعش
موضوع	: IS (Organization)
موضوع	: بنیادگرایی اسلامی -- عراق -- موصل
موضوع	: Islamic fundamentalism -- Iraq -- Mosul
موضوع	: موصل (عراق) -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۰م.
موضوع	: Mosul (Iraq) -- Politics and government -- 20th century
شناسه افزوده	: اسلامی، حمیدرضا، ۱۳۶۲ - مترجم
شناسه افزوده	: زارعی، احمد، ۱۳۵۶ - مترجم
رده بندی کنگره	: BP. ۳۱۱/۸۰۴۱۸۷م ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۳۲۰.۹۵۶۷۴/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۰۲۹۶۴



انتشارات ناسخان شهر اندیشه

موصل در اشغال

مولفان و ویراستاری: حمیدرضا اسلامی، احمد زارعان

ناشر: نخبگان شهر اندیشه

تعداد صفحات / قطع: ۳۴۰ ص / وزیری

نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۰۳۴-۸-۳

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۵	داعش در موصل
۲۱	زمینه‌های ظهور و گسترش داعش در مناطق سنی‌نشین عراق
۲۲	زمینه‌های فکری
۲۵	رہنگ سیاسی عراق
۳۶	ساختار قبیلی عراق
۴۱	مقاومت در مقابل موج جهانی‌سازی
۴۳	سواستفاده از احادیث دینی اهل سنت
۴۵	بحران هویت
۴۷	بحران رهبری
۴۹	فروماندگی دولت عراق
۵۰	تقابل با دولت‌های ملی
۵۵	حزب بعث عراق در دوران پساصدام
۶۱	سوابق همکاری حزب بعث و گروه‌های اسلام‌گرای سلفی
۶۳	نقاط اشتراک داعش و بازماندگان حزب بعث
۶۷	نقاط افتراق داعش و بازماندگان حزب بعث
۷۳	اهل سنت و روند دموکراسی‌سازی در عراق
۱۰۵	فهرست منابع

بخش دوم - موصل بین دو اشغال

۱۱۵	مقدمه
۱۱۷	موصل در چند سطر
۱۲۵	پیامدهای امنیتی و تحولات سیاسی در موصل
۱۷۵	وضعیت سیاسی موصل بعد از اشغال سیاستمداران موصل ما بین بغداد و اقلیم کردستان
۱۸۷	گروه‌های مسلح بعد از سال ۲۰۰۳
۱۹۵	جریان‌های دینی در موصل قبل و بعد از سال ۲۰۰۳
۲۰۳	مصیبت موصل
۲۲۱	سقوط غرب نینوا و درون‌جوش اجتماعی
۲۲۵	قوانین داعش از شایعه تا اجرا
۲۳۷	آوارگان
۲۴۵	پیامدهای اجتماعی
۲۵۳	پیامدهای روانی
۲۵۹	ابعاد مذهبی و ملی و نقش رسانه‌ها
۲۶۷	پیامدهای فکری و فرهنگی
۲۷۵	وضعیت اقتصادی در استان نینوا و پیامدهای اقتصادی فاجعه ژوئن ۲۰۱۴
۲۹۱	قوانین جدید و امنیت داخلی موصل بعد از فاجعه ژوئن ۲۰۱۴
۲۹۹	داعش و تعالیم دینی جدید
۳۰۳	پیامدهای اخلاقی و ظهور ارزش‌های جدید

۳۰۷

زندگی در سایه داعش

۳۲۷

بیانیه ها و اسناد صادر شده از سوی داعش بعد از اشغال موصل

www.ketab.ir

مقدمه مترجم

در فوریه ۲۰۰۳، تلاش آمریکا و انگلیس برای تصویب قطعنامه‌ای در شورای امنیت، مبنی بر صدور مجوز حمله به عراق بی‌نتیجه ماند. به همین دلیل، آمریکا و انگلیس تصمیم گرفتند به صورت یک‌جانبه به عراق حمله کنند. وجود سلاح‌های کشتار جمعی در عراق، رابطه صدام با تروریست‌ها به‌ویژه القاعده و ایجاد دموکراسی در عراق دلایل آمریکا و ائتلاف هم‌پیمان او برای حمله به عراق بودند. در بهار ۲۰۰۳ حملات هوایی گسترده‌ای به اماکن و ساختمان‌هایی که تصور می‌شد محل استقرار صدام است صورت گرفت و در ۲۰ مارس، عملیات زمینی از راه‌های کویت آغاز شد. علی‌رغم شکل‌گیری مقاومت‌های پراکنده و محدود در مقابل نیروهای خارجی، بغداد در نهم آوریل ۲۰۰۳ سقوط کرد و جورج بوش، پایان عملیات نظامی را در عراق اعلام کرد.

در نتیجه عملیات ائتلاف به رهبری آمریکا که توسط صدام منجر شد، حدود هفت هزار عراقی کشته و بیش از ۴۵ هزار نفر زخمی شدند. تعداد تلفات نیروهای خارجی نیز ۱۴۱ نفر گزارش شد. تعداد کشته‌شدگان عراقی در عملیات اشغال عراق توسط آمریکا و نیروهای هم‌پیمان آن در مقایسه با تعداد تلفات عراقی‌ها در سال‌های پس از اشغال بسیار ناچیز است. برخی آمارها از کشته‌شدن ۱۵۱ هزار عراقی و برخی دیگر از کشته‌شدن ۱/۲ میلیون عراقی تا اواسط سال ۲۰۰۷ خبر داده‌اند. در حالی که پارلمان عراق از سال ۲۰۰۷ خواستار خروج

نیروهای نظامی خارجی از عراق شده بود در نهایت، آخرین گروه از نیروهای آمریکایی در ۱۸ دسامبر ۲۰۱۱ از عراق خارج شدند. روند خروج تدریجی نیروهای آمریکایی از اواسط سال ۲۰۰۹ آغاز شده بود.

خروج نیروهای آمریکایی از عراق با تحولات کشورهای عربی هم‌زمان شد و خشونت‌ها و ناامنی‌ها در این کشور در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ به طور چشمگیری افزایش یافت. بحران و ناامنی فزاینده در سوریه منجر به افزایش خشونت در عراق شد. در طول سال ۲۰۱۳، شبه‌نظامیان سنی حملات گسترده‌ای را علیه دولت مالکی و جامعه شیعیان تدارک دیدند. گروه «دولت اسلامی» که پس از تصرف بخش‌هایی از سوریه، نام خود را به «دولت اسلامی عراق و شام» (ISIL) تغییر داده بود، در ژوئن ۲۰۱۴ از بی‌ثباتی و بحران امنیتی موجود در استان‌های سنی‌نشین عراق استفاده کرد و بخش‌های زیادی از استان‌های سنی‌نشین عراق (نینوا، صلاح‌الدین، الانبار و دیالی) تصرف کرد و عراق را وارد بحران امنیتی جدیدی کرد. بحرانی که علی‌رغم آزادسازی موصل و شکست داعش در عراق در اواخر سال ۲۰۱۷، کاملاً ادامه دارد و تأثیرات عمیقی بر شرایط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عراق گذاشته است.

اشغال بخش‌های زیادی از مناطق سنی‌نشین عراق در مدت زمان بسیار کوتاه، حادثه‌ای بود که توجه همه کارشناسان، تحلیل‌گران و حتی مردم عادی را به خود جلب کرد و سؤالات زیادی را به وجود آورد. چرا موصل را برخی دیگر از شهرهای بزرگ و مهم عراق، ظرف مدت چند ساعت سقوط کردند؟ چرا مقاومت قابل توجهی از سوی نیروهای نظامی و امنیتی مستقر در این شهرها و همچنین مردم عادی در مقابل تهاجم داعش شکل نگرفت؟ آیا شایعات موجود

در مورد استقبال مردم این مناطق از داعش صحت دارد؟ آیا داعش از بستر اجتماعی قابل توجهی در میان اهل سنت عراق برخوردار بود؟

برخی نویسندگان در کتاب‌های خود تلاش کرده‌اند پاسخی مناسب برای سؤال‌های فوق پیدا کنند. اگر چه در نوشته‌های آنها رد پای گرایش‌ها و تعلقات سیاسی و وابستگی‌های عاطفی و هویتی قابل مشاهده است اما در آثار آنها نکات و - نایق رزشمندی وجود دارد که از چشم سایرین پنهان باقی مانده است؛ حقایقی که به درک بهتر ما از پدیده‌ها کمک می‌کند. ماهیت داعش به گونه‌ای است که بر کما می‌گذارد، امکان حضور ناظران یا خبرنگاران بی‌طرف را در آن مناطق غیر ممکن می‌کند. عدم رواداری مذهبی و دینی داعش نسبت به دیگران، اعمال قوانین سخت و غیرقابل تحمل در مناطق تحت سیطره، سانسور شدید و جلوگیری از انعام کاسر حواث، احساس بدبینی شدید نسبت به دیگران، عهدشکنی و غیره، ویژگی‌های رفتاری داعش محسوب می‌شوند. این ویژگی‌ها ریسک حضور در مناطق تحت سیطره داعش را بالا می‌برد. در چنین شرایطی، گزارش‌هایی که توسط افراد بومی تهیه و منتشر می‌شود بسیار ارزشمند هستند و پس از پالایش، نقد و بررسی می‌توانند به عنوان منابع میدانی دست اول مورد استناد قرار گیرند.

گزارش «یورگن تودنهوفر» خبرنگار آلمانی از سفر ده روز خود به موصل و مناطق تحت سیطره داعش که در کتاب «ده روز با داعش، از درون دولت اسلامی» منتشر شده است، یکی از اسناد مهم و ارزشمند در مورد داعش به شمار می‌رود. «تودنهوفر» که با مجوز خلیفه و تحت نظارت شدید نیروهای داعش امکان حضور در موصل و سایر مناطق اشغال شده توسط داعش را پیدا کرد در

مصاحبه عمیق با نیروهای این سازمان، اعتقادات و باورهای آنها را از زبان خود آنها بازگو کرده است. «تودنهورفر» به نقل از یکی از مسئولین بخش رسانه‌ای داعش به نام «ابوقتاده»^۱ می‌نویسد: «شیعیان رافضی محسوب می‌شوند. به خاطر شرک، پرستش قبور و تمام خصوصیت مضحک دیگری که دارند. آن‌ها از امکان پرداخت جزیه برخوردار نیستند. شیعیان بر خلاف مسیحیان و یهودیان فقط دو امکان دارند. یا اسلام را قبول و داوطلبانه پشیمانی خود را ابراز می‌کنند یا کشته می‌شوند.» «ابوقتاده» ضمن رد شایعات مربوط به جهاد نکاح، ختنه زنان و سوءاستفاده جنسی از زنان آزاد توسط داعش، وجود برده‌داری در دولت اسلامی را تأیید می‌کند و می‌گوید: «ما خود را یک دولت اسلامی می‌دانیم. قدرت محرز داریم در مناطق خود و نواحی تحت تصرفمان آن قانون را اعمال می‌کنیم. تمام قوانین شرعی از سوی اسلام در اینجا به کار می‌روند و اسلام در برخی موارد، بهره‌کش از سیره سلیمان را مجاز می‌داند. مثلاً این قانون در مورد ایزدیان کاربرد دارد.»

کتاب «موصل بین دو اشغال (۲۰۰۳ تا ۲۰۱۴)؛ ادا داشت‌های یک شهروند عراقی» نمونه‌ای دیگر از آثاری است که در سال ۲۰۱۴ میلادی در موصل؛ پایتخت خلافت داعش به رشته تحریر درآمده است. نویسنده این کتاب که برای مصون ماندن از انتقام جویی داعش و هواداران این سازمان، نام مستعار «ذنون» را برای «الموصلی» را برای خود برگزیده است خود از اهالی موصل می‌باشد و گزارش‌های وی از حوادث موصل؛ از اشغال این شهر توسط آمریکایی‌ها در سال ۲۰۰۳ تا اشغال

^۱ - وی اهل منطقه راین - رور آلمان است و پدر و مادر و همه اجدادش آلمانی هستند. این جوان ۳۱ ساله که نام اصلی‌اش کریستین است در گذشته یک مسیحی پروتستان بوده و در سال ۲۰۰۳ به اسلام گرویده است.

این شهر توسط داعش در سال ۲۰۱۴ و حوادث پس از آن، بر اساس مشاهدات مستقیم یا مشاهدات دیگران تنظیم شده است. از این رو این کتاب نیز دارای اطلاعات ارزشمندی در مورد شهر موصل و استان نینوا و شرایط سیاسی، امنیتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی این شهر و استان در خلال دوره زمانی مذکور می‌باشد. اگر چه در بخش‌هایی از کتاب، نویسنده دچار سوگیری شده و اقصاء درست یا منصفانه‌ای نسبت به حوادث و تحولات نداشته است اما همان‌طور که اشاره شد، اطلاعات مفیدی در اختیار خواننده قرار می‌دهد.

کتاب حاضر علاوه بر ترجمه کتاب «موصل بین دو اشغال (۲۰۰۳ تا ۲۰۱۴)؛ یادداشت‌های یک شهروند عراقی»، تلاش کرده با ارائه تحلیلی از علل و زمینه‌های حضور و گسترش داعش در مناطق سنی‌نشین عراق از جمله شهر موصل، تصویری جامع‌تر و شفاف‌تر از شرایط موصل و حوادثی که در این شهر در سال‌های پس از ۲۰۰۳ رخ داده است ارائه نماید. این اثر، اولین کتابی است که در مورد استان نینوا و شهر موصل در ایران منتشر می‌شود و به دلیل حاکم بودن دو نگاه ایرانی و عراقی بر آن، از جامعیت خوبی برخوردار است. امید است مورد توجه و استفاده خوانندگان محترم قرار گیرد.

حمیدرضا اسلامی - احمد زارعان